

T I T U L A L A V R A Z A L E

Во Службата на Св. Гаврил Лесновски, Лесновскиот манастир се нарекува "Велика Лавра Лесновска", како единствен манастир во Македонија со титулата Лавра.

Пишува:
Атанас ЧУПОСКИ

Во североисточна Македонија, меѓу градовите Кратово и Злетово, во селото Лесново на планината Буковец, на надморска височина од 1.118 метри се наоѓа Лесновскиот манастир, посветен на Светите Архангели Михаил и Гаврил и на пустиножителот, Свети Гаврил Лесновски. Манастирот е изграден во периодот кога таму живеел испосникот и исцелителот Св. Гаврил Лесновски, а како што кажува неговото "Кратко житие", самиот подвижник го устроил манасти-

рот во првата половина на XI век, пред да замине во испосништво во лесновските гори. По смртта на светецот, како последица на неговата исцелителска моќ, во таа област се развил голем култ кон овој светител, кој дал голем поттик за развојот на монаштвото во овие краеве.

ЛЕСНОВСКАТА КНИЖЕВНА ШКОЛА

Развојот на монаштвото бил пресуден за основањето на прочуената Лесновска книжевна школа, која била активна сè до XIX век, а манастирот прераснал во голем духовен, препишувачки и книжевен центар. Покрај многубројните монаси - книжовници, во манастирот работеле и исклучително способни илуминатори, кои со своите цртежи ги украсувале книгите и тоа е една од причините поради која во тој период Лесновскиот манастир се здобил со слава како еден од најзначајните препишувачки книжевни центри на југот на Балканот. Токму таму во 1330 година монахот Станислав Лесновски го напишал прочуениот "Станиславов пролог".

Монасите кои се занимавале со рачно препишување на значително голем број религиозни текстови, кои денес се расфрлани и се наоѓаат во

светските библиотеки и музеи, понекогаш оставале и свој запис на маргините на книгите кои ги препишувале, а такво нешто правеле и некои од читателите, кои од разни причини чувствувале потреба нешто да додадат на белините на страниците. Како илустрација го наведуваме записот на Лесновското Евангелие по Матеј, од втората половина на XVI век: "Сија време да се знае кога бех в манастир Лесново тогај писа сија вагелија и тогај беше духовник егумен поп Серафим на манастир Лесновски, тогај ја писа - ѓак Столе Стоан". Еден запис од средината на XVI век, кој му се припишува на Висарион Дебарски, потврдува дека во тоа време манастирот бил нападна од арамии - Арнаути: "Да се знае кога арнаути дојдоха, та се биха на Дубница, јатите после опленија, сички вилает тогај многу у манастир страх биде и Рила пострада, многу али азачи емин ефенди се биха от Митровден до Петрови пости, тогај беше егумен Теодосиј".

ЛЕСНОВСКИ ОТ МОНАСТИР

скиот цар го издигнал манастирот од игуменија до ранг на епископија, одредувајќи го за седиште на новооснованата Злетовска епископија, која постоела само десетина години. Досега се откриени двајца злетовски епископи - Јоан и Арсениј, а нивните портрети се фрескописани во припратата на манастирската црква. Фрескописот е дело на четворица зографи, од кои на тројца им се познати имињата: Севасто, Марко и Михаил. Фрескописанието датира од XIV век и зазема значајно место во средновековната македонска уметност. Покрај композициите кои го илустрираат Новиот завет, особено се значајни претставите на сцените на старозаветните Давидови псалми.

ДОАЃАЊЕТО НА ОСМАНЛИИТЕ

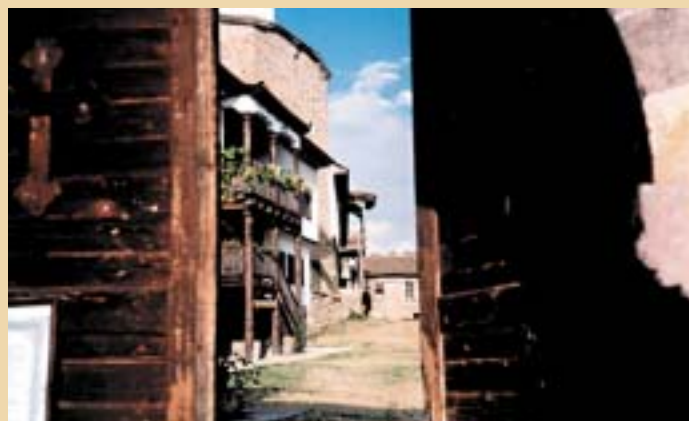
Кон крајот на XIV век, непосредно пред големата опасност од Османлиите, бугарскиот патријарх од тогашната бугарска престолнина Велико Трново ги пренел моштите на Свети Гаврил од Лесновскиот манастир во Трпезица, во црквата "Свети Апостоли", каде што се чуваат и денес. Во времето на османлиското владеење со Македонија, будните игумени и монаси успеале да го зачуваат манастирот од нападите на разбојничките бан-

ди сè до Карпошовото востание од крајот на XVII век, кога настрадал и Лесновскиот манастир. Тогаш многу монаси побегнале, а манастирот бил ограбен. Подоцна повторно бил обновен манастирскиот живот и околу црквата биле подигнати ќелии и трпезарија, чии остатоци можат да се забележат и денес. Сегашните манастирски конаци се устроени во XIX век, а во тоа време во манастирот престојувале и многу значајните македонски преродбенски писатели, монахот Јоаким Крчоски и архимандритот Хаџи Павел Божигропски.

мајсторот Петре своерачно запишал: "Хиљаду осамстотин четиринаесета, знати се кога тембло у црков согради и украси, три лета маистори го правиха, излезе дваесет и две кеси, единаесет хиљади гроша и хиљада и петстотин прочи харч. Петре мајстор, од Дебре, рукоју". Овој манастирски поменик бил однесен во Народната библиотека во Белград, но бил уништен за време на бомбардањето на овој град во 1941 година. На иконостасот се наоѓаат и повеќе икони, иконописани во XIX век, а меѓу нив и иконата "Погребение

ОБНОВА НА МАНАСТИРОТ

Во 1341 година, кога со Македонија владеела средновековната српска држава, деспотот на Овче Поле, Јован Оливер, очувот на српскиот цар Стефан Душан, го обновил манастирот и станал негов ктитор. На темелите од постарата црква е устроен денешниот манастирски храм, за што сведочи и натписот во внатрешноста на црквата. Неколку години подоцна, срп-

МОНУМЕНТАЛНИОТ ИКОНОСТАС

На почетокот на XIX век од манастирската црква бил отстранет постариот иконостас и ги повикале мијачките копаничари да изработат нов, овој пат во резба, кој тие го нарекувале "темпло", според терминот на венециските резбари. Во 1811 година, во Лесновскиот манастир пристигнала тајфата на Петре Гарката од реканското село Гари и на Макарија Негрев Фрчкоски од Галичник и за три години тие го создале, односно го изрезале високиот монументален иконостас, кој доминира во црковниот храм. Во манастирскиот поменик, прото-

Христово", дело на последниот голем македонски зограф - Димитар Андонов - Папрадишки. Од дамнина во Лесновскиот манастир постоела традиција на монаси иконописци, кои исклучително сликале икони, а работеле во скитот во непосредна близина на манастирот, посветен на Св. Ана. И денес во околната на манастирот се среќаваат многубројни скитови, параклиси и испосници, во кои монасите духовно се подвизувале уште од времето на Св. Гаврил, за што не случајно Лесновскиот манастир во Службата на светителот се нарекува "Велика Лавра Лесновска", како единствен манастир во Македонија со титулата Лавра.

